

Personlig ansvar for styremedlemmer del II:

Ansvarsgrunnlaget og årsakssammenheng

Erstatningsansvar som styremedlemmer og andre tillitspersoner har overfor selskap, aksjeeiere og andre, kan bli betydelig. I denne del II av artikkelen behandles ansvarsgrunnlaget og årsakssammenheng. Om en kan verne seg mot erstatningsansvar, behandles i artikkelens del III.

Advokat (H)
Einar Heiberg
Partner Advokatfirmaet Ræder

I artikkelens del I (Revisjon og Regnskap 8/2020) behandles nærmere hvem som er ansvarssubjekt, hvem som kan reise erstatningssak for hvilke krav og det økonomiske tap.

Artikkelen ser nærmere på de sentrale vilkårene for erstatningsansvar som styremedlemmer og andre tillitspersoner har overfor selskap, aksjeeiere og andre. Den ser også på i hvilken grad skadelidte kan ha krav på å få dekket sitt tap som følge av deres handlinger eller unnlatelser.

Ansvarsgrunnlag

Ansvarssubjektene etter asl. § 17–1 kan holdes ansvarlig for skader de «i den nevnte egenskap forsettlig eller uaktsomt har voldt» skadelidte.¹ Ansvarssubjektene omtales i det videre som styremedlemmet, selv om ansvarssubjektene er flere etter lovbestemmelsen. Vilårene for å konstatere ansvarsgrunnlag er for det første at vedkommende har voldt skaden i egenskap av rollen og for det andre at styremedlemmet må ha utvist skyld. Som det fremgår av lovbestemmelsen, er skyldkravet forsett eller uaktsomhet.

Ordlyden «voldt» kan isolert sett tale for at det kreves en aktiv handling. Det er imidlertid sikker rett at også unnlatelser er omfattet.² Hvorvidt den aktuelle handlingen eller unnlatsen er ansvarsbetingende, må vurderes ut fra tidspunktet da adferden fant sted. En må se hen til hvordan situasjonen fremsto for styremedlemmet da den skadevoldende handlingen fant sted.

Styremedlemmer blir kun holdt ansvarlig dersom skaden er voldt «i den nevnte egenskap». Handlingen må ha blitt utført i egenskap av vedkommendes rolle som styremedlem. Spørsmålet om ansvar må vurderes med utgangspunkt i de oppgaver og ansvar som lov, vedtekter og instruksjoner pålegger styret.³ I forarbeidene presiseres det at formuleringen er «ment å klargjøre at skadevolderens tilknytning til den selskapsrettslige egenskap eller funksjon skal være avgjørende for fastleggelsen av ansvaret».⁴ Det er en forutsetning for ansvar at handlingen må ha *tilknytning til skadevolders selskapsrettslige egenskap eller funksjon*.

Forsett

Forsett er den groveste formen for handlemåte i erstatningsrettslig sammenheng. Skaden er forsettlig voldt dersom skadevolderen har regnet med at skaden med sikkerhet ville inntre

som følge av handlingen, eller at det var sannsynlighetsovervekt for det.⁵

Et praktisk eksempel er at styret godkjenner et manipulert årsregnskap, der en avtale med kreditor ikke ville ha kommet i stand dersom selskapets reelle økonomiske situasjon hadde kommet på bordet. Handlingen vil da ha vært forsettlig tapsbringende overfor kreditoren.

Uaktsomhet

Ansvar for uaktsomhet forutsetter en klanderverdig handlemåte fra skadevolderen. Vedkommende forsto eller burde forstått at handlingen kunne

⁵ Peter Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, 5. utgave Oslo 2005 s. 96.

Ansvar for uaktsomhet forutsetter en klanderverdig handlemåte fra skadevolderen.

² NOU 1996: 3 s. 197.

³ Magnus Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennaksjeloven Kommentargave*, 3. utgave Oslo 2013 s. 904.

⁴ Ot.prp. nr. 55 (2005–2006) s. 167.

¹ Aksjeloven § 17–1 første ledd.

volde skade.⁶ Det rettslige utgangspunktet i erstatningsretten er at det må tas utgangspunkt i hva en rimeligvis kan forvente av en innsiktsfull og normalt forstandig person.

Kravet til forstandig adferd ligger ikke fast, men må avpasses ut fra den funksjon skadevolderen har.⁷ Handlingen som er foretatt, må holdes opp mot det handlingsalternativet skadevolderen burde ha valgt. Det er avviket fra den forsvarlige handlemåten som er ansvarsbetingende.⁸ Hvorvidt styremedlemmet kan vise til en ansvarsbefriende unnskyldningsgrunn, er et moment i den subjektive skyldvurderingen, se om dette nærmere nedenfor.

Det er ikke avgjørende om bestemmelser i aksjeloven eller vedtekter er fulgt, men brudd på slike bestemmelser vil ha vesentlig vekt ved uaktsomhetsvurderingen.

Aktsomhetsvurderingen er todelt. Det må først foretas en *objektiv* vurdering av om styremedlemmet har overtrådt en rettsregel eller handlingsnorm. Under den objektive vurderingen vil innholdet i styremedlemmenes plikter være det sentrale. Den *subjektive* vurderingen innebærer en eventuell identifikasjon av om styremedlemmets normbrudd er gjort med tilstrekkelig grad av skyld. Dette forutsetter at vedkommende visste eller burde visst at de opptrådte klanderverdig.

Det objektive skyldkravet

Vurderingen av om det foreligger uaktsomhet, skal skje etter objektiv standard. Høyesterett har uttalt det slik at det må tas «utgangspunkt i om aksjeier/styreleder har overtrådt de plikter som objektivt sett gjelder for vedkommende. Der disse pliktene er overtrådt, vil det være en presumsjon for at vedkommende har opptrådt uaktsomt [...]»⁹

Spørsmålet blir da hva som objektivt sett er uforsvarlig adferd relatert til styremedlemmets rolle. Den enkelte skadevolderens rolle i selskapet har innvirkning på ansvarsvurderingen. Styremedlemmets arbeidsoppgaver er derfor retningsgivende for spørsmålet om adferdens forsvarlighet. Som det fremgår av nevnte høyesterettsdom, presumeres uaktsomhet ved *objektive pliktbrudd*. Styremedlemmer som har handlet i strid med sine objektive forpliktelser anses som hovedregel å ha handlet ansvarsbetingende, med mindre det kan vises til en relevant unnskyldningsgrunn.

Forvaltningsansvaret

Styret er pålagt å «sørge for forsvarlig organisering av virksomheten».¹⁰ Det er styret som har det overordnede ansvaret for å lede virksomheten, og skal sørge for at den organiseres og drives innenfor rammene som følger av lov, selskapets vedtekter og vedtak eller instruks fra generalforsamlingen. Selskapets verdier skal forvaltes i samsvar med selskapsinteressen.¹¹ Styret har videre ansvar for at selskapet skal organiseres på en formålstjenlig måte, at det har tilstrekkelige og kvalifiserte medarbeidere, samt klare ansvarslinjer.¹²

Administrasjonen og daglig leder har ansvaret for den daglige driften.¹³ Men, styret har en plikt til å påse at driften fungerer og skal iverksette tiltak om det er nødvendig.

Planer og budsjetter

Styret «skal i nødvendig utstrekning fastsette planer og budsjetter for selskapets virksomhet».¹⁴ Selskapet skal ha en plan, men det nærmere omfanget av planen er relativt. Ordlyden «i nødvendig utstrekning» indikerer at planens omfang må vurderes etter omstendighetene. Selskapets størrelse, kompleksitet og faktiske situasjon har betydning. Planlegging vil gi grunnlag for forsvarlig ledelse av selskaper med virksomhet av et visst omfang. Den vil

videre gi utgangspunkt for styrets utøvelse av tilsynsansvar når det gjelder virksomhet og daglig ledelse.¹⁵ Styret kan ellers fastsette retningslinjer for virksomheten. For større virksomheter kan det anses påkrevd med retningslinjer for å kunne anses å ha organisert virksomheten forsvarlig.

Styret er også pålagt å utarbeide budsjetter. Disse må ha sammenheng med, og konkretisere planen. I forarbeidene¹⁶ uttales det at plikten til å utarbeide budsjetter ikke er gjort absolutt. Det pekes på at behovet for budsjettering må tilpasses arten og omfanget av virksomheten.¹⁷ I selskaper det knapt drives virksomhet, vil en slik plikt i realiteten ha liten betydning. Selskaper som ikke har regelmessige eller periodiske utgifter eller inntekter må anses å være unntatt plikten.

Selskapet økonomiske stilling

Styret skal holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling.¹⁸ Ofte er det daglig leders rapportering til styret som danner grunnlaget for styrets tilsyn med selskapets økonomiske stilling.¹⁹ Sentralt står det å holde seg orientert om resultatet, resultatutvikling, selskapets egenkapital og likviditetsutvikling, samt forholdet til budsjettet. Dette vil være spesielt aktuelt for selskaper i en vanskelig økonomisk situasjon. Videre må styret ha oversikt over vesentlige gjeldsposter, kontraktsforpliktelser og fremtidsutsiktene for selskapet. Styret må for øvrig påse at det ikke foretas ulovlige utdelinger, eller gis ulovlig kreditt eller stilles ulovlig sikkerhetsstillelse.

Styret kan ikke avvente opplysninger som legges frem av selskapets administrasjon.²⁰ Styret har et selvstendig ansvar for å holde seg orientert. I tilfeller der selskapets stilling er problematisk, skjerpes styrets aktivitetsplikt. Dette gjelder ikke minst i forhold til kreditors interesser.²¹

6 Peter Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, 5. utgave Oslo 2005 s. 117.

7 Peter Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, 5. utgave Oslo 2005 s. 99.

8 Peter Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, 5. utgave Oslo 2005 s. 99.

9 HR-2016-1440-A.

10 Aksjeloven § 6-12 første ledd.

11 NOU 1996: 3 s. 38.

12 NOU 1996: 3 s. 136.

13 Aksjeloven § 6-14 første ledd.

14 Aksjeloven § 6-12 annet ledd.

15 NOU 1996: 3 s. 136.

16 NOU 1996: 3 s. 136.

17 NOU 1996: 3 s. 136.

18 Aksjeloven § 6-12 tredje ledd.

19 Aksjeloven § 6-15 første ledd.

20 NOU 1996: 3 s. 137.

21 NOU 1996: 3 s. 137.

I tilfeller der selskapets stilling er problematisk, skjerpes styrets aktivitetsplikt.

Styrets forpliktelser er utdypet og presisert andre steder i aksjeloven, blant annet gjennom regler om ansvarlig egenkapital²² og styrets handleplikt.²³ Disse behandles nærmere nedenfor.

Betryggende kontroll over virksomhet, regnskap og formuesforvaltning

Styret skal også «påse at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll».²⁴ Kontrollplikten omfatter også bokføringen.²⁵

Med «kontroll» siktes det til selskapets interne kontrollarbeid, herunder internrevisjonen som utøves av selskapets egne tilsatte.²⁶ Det skal være etablert en internkontroll som inneholder rutiner som er egnet til å avdekke feil og mangler.

Daglig leder skal «sørge for at selskapets regnskap er i samsvar med lov og forskrift, og at formuesforvaltningen er ordnet på en betryggende måte».²⁷ Gjennomføringsplikten er tillagt daglig leder. Styret plikter på sin side å påse at daglig leder fullfører sin del på en forsvarlig måte.

Den eksterne kontrollen ved revisor er regulert i aksjelovens kapittel 7 og faller i utgangspunktet utenfor bestemmelsen. Det er likefullt et viktig samspill med ekstern revisor. Dette spillet baserer seg på internkontrollen ved gjennomføringen av revisjonen. Dersom internkontrollen er mangelfull, plikter ekstern revisor å rapportere dette til styret.

Hva gjelder kontroll av regnskapene, stilles det krav om at disse ikke skal være gjenstand for betydelige feil og mangler. Revisor er ansvarlig for å kontrollere regnskapet, men styret har som ansvar å avlegge og signere det. Eventuelle feil på dette punktet kan derfor lede til ansvar for styremedlemmene.

Med «formuesforvaltning» siktes det til selskapets eiendeler og verdier. For selskapets bankkontoer, må det normalt være en god kontrollrutine at ingen skal ha alene-fullmakt til å foreta utbetalinger. Der det drives verdipapirhandel, må det være rutiner for å hindre at enkeltpersoner kan ta posisjoner som eksponerer selskapet mot en betydelig risiko for økonomisk tap.²⁸

Styret skal ellers iverksette de undersøkelsene det finner nødvendig for å kunne utføre sine oppgaver. Dette kan

både være egne igangsatte undersøkelser og undersøkelser overlatt til andre. Styret har i utgangspunktet tilgang til alle opplysninger i og om virksomheten.

Forsvarlig egenkapital og likviditet

Selskapet skal til enhver tid ha en egenkapital og en likviditet som er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet.²⁹

Det siktes til selskapets reelle egenkapital, ikke den bokførte.³⁰ Dette innebærer at dersom selskapet har eiendeler eller forpliktelser som ikke fremgår av balansen, eller som er oppført med beløp som ikke svarer til den reelle verdien, er det de reelle forholdene som skal legges til grunn.³¹ I forarbeidene fremheves det at «[...] dersom selskapet mener at det har en egenkapital som er høyere enn den balanseførte, må dette ha grunnlag i en forsvarlig vurdering».³²

Selskapets ledelse kan ikke nøye seg med en rent statisk vurdering av verken kapital eller likviditet. Ledelsen har både rett og plikt til å ta hensyn til en forventet fremtidig utvikling.³³ Det

22 Aksjeloven § 3–4.

23 Aksjeloven § 3–5.

24 Aksjeloven § 6–12 tredje ledd.

25 Kristensen i Tore Bråthen, *Moderne forretningsjus II*, Bergen 2011 s. 298.

26 NOU 1993: 3 s. 137.

27 Aksjeloven § 6–14 fjerde ledd.

28 Rt. 2003 s. 696.

29 Aksjeloven § 3–4.

30 Norsk Lovkommentar v. Tore Bråthen, Gyldendal rettsdata, Note 266.

31 Magnus Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennaksjeloven Kommentartutgave*, 3. utgave Oslo 2013 s. 179.

32 Ot.prp. nr. 23 (1996–1997) s. 52.

33 Prop. 111 L (2012–2013) s. 109.

må foretas en samlet vurdering av selskapets kapitalgrunnlag og den økonomiske stillingen.³⁴ En kan dermed ikke se på egenkapitalens størrelse isolert sett, men også vurdere «forholdet mellom egenkapital og gjeld, gjeldens sammensetning og de vilkår som knytter seg til selskapets forpliktelser».³⁵

Med «risiko» og «omfang» siktes det blant annet til om selskapet er eksponert for konjunkturer eller svingninger i omsetningen. For særlig risikoutsatte selskaper må det normalt stilles strengere krav til egenkapitalgrunnlaget.³⁶ At «omfang» er relevant, innebærer at det ved en eventuell utvidelse av virksomheten må vurderes om den kan baseres på fremmedkapital eller om det er behov for å styrke egenkapitalen.³⁷ En utvidelse vil normalt tilsi at ekspansjonen følges opp med en styrking av egenkapitalgrunnlaget. Styret kan være tjent med å ha et fastsatt mål for hva som er minimum forsvarlig egenkapital for selskapet.

Kravet til forsvarlig likviditet innebærer at selskapet har betalingsevne for de løpende forpliktelsene til den ordinære driften. Dersom det er tale om en midlertidig periode med forsinkede betalinger, trenger ikke nødvendigvis likviditeten å være uforsvarlig.

Ved tapt egenkapital har styret handleplikt. Allerede ved at det må antas at egenkapitalen er lavere enn forsvarlig ut fra risikoen og omfanget av virksomheten, inntreer handlingsplikt for styret.

Ansvarsbetingende handlinger som ikke knytter seg til objektive pliktbrudd

Det er ikke et vilkår for ansvar etter asl. § 17–1 første ledd at pliktene etter selskapets vedtekter mv. eller aksjeloven er forsømt. Brudd på andre lovfestede og ulovfestede plikter kan også utløse ansvar.

En plikt til å opplyse om selskapets økonomiske problemer, kan neppe

forankres direkte i noen av aksjelovens regler. Reglene pålegger styremedlemmene å ha en forsvarlig oversikt over selskapets økonomi. Overholdelse av disse pliktene er samtidig en forutsetning for at lojalitetsplikten overfor medkontrahenter skal ivaretas på en forsvarlig måte.

Det kan utledes av høyesterettsdom (Ulvesund) at plikten til å gi kontraktsparten informasjon om selskapets nedadgående økonomi følger av det ulovfestede kravet om aktsom og lojal oppreden i kontraktsforhold.³⁸

Ulvesund Elektro AS hadde levert og installert utstyr på kreditt frem til kontraktsparten gikk konkurs. Spørsmålet i saken var om daglig leder i det konkursrammede selskapet kunne holdes personlig ansvarlig for tapene Ulvesund led som følge av at de ikke fikk informasjon om selskapets manglende betalingsdyktighet. Høyesterett uttalte at: «Skal A kunne holdes personlig ansvarlig [...] må det kunne bebreides ham som uaktsomt – i hans egenskap av daglig leder i [Firma 1] – at Ulvesund ikke fikk informasjon om [firma 1]s økonomiske vanskeligheter på et tidligere tidspunkt.»

Høyesterett presiserte at aktsomhetsnormen må ta høyde for at selskaper i en vanskelig økonomisk situasjon befinner seg i et leie der kryssende hensyn gjør seg gjeldende. Disse hensynene gjorde ikke utslag i den aktuelle saken. Daglig leder var rett og slett ikke klar over at selskapet var insolvent. Den manglende kunnskapen om selskapets økonomiske stilling grunnet seg i forsømmelse av firmaets regnskaps- og rapporteringsrutiner. Det forelå en faktisk villfarelse som ikke var unnskyldelig. Daglig leders manglende overholdelse av lojalitetsplikten endte med personlig ansvar etter aksjeloven § 17–1. Det er verdt å poengtere at rekkevidden av lojalitetsplikten vil bero på «kontraktstypen og forholdene ellers». Det ble også fremhevet at opplysninger om at selskapet ikke vil klare å oppfylle sin del av avtalen nok ligger «i kjerneområdet» av lojalitetsplikten.

I en nylig avsagt høyesterettsdom (Skoledrift) ble majoritetsaksjonær gjort erstatningsansvarlig etter asl. § 17–1 for vederlagsfri overføring til annet selskapet i konsernet.³⁹ Høyesterett tok utgangspunkt i at aksjeloven må suppleres med en ulovfestet lojalitetsplikt, hvor generalklausulen i aksjeloven § 5–12, om misbruk av generalforsamlingens myndighet, og lovens øvrige bestemmelser om minoritetsvern. Høyesterett kom til at det var handlet i strid med lojalitetsplikten og at majoritetsaksjonæren var erstatningsansvarlig etter asl. § 17–1. Høyesterett uttalte også at overføringene støter an mot prinsippet i aksjeloven § 3–9, uten at dette hadde avgjørende betydning.

Ansvar kan videre bli aktuelt i tilfeller der styremedlemmenes handlemåte utsetter tredjeparter for risiko. I høyesterettsdom (Helios), som gjaldt et erstatningskrav rettet mot styreformannen i en stiftelse, ble en innskuddsordning i stiftelsen opprettholdt etter at økonomien i stiftelsen ble sterkt svekket.⁴⁰ Høyesterett fant at styreformannen opptrådte uaktsomt og ansvarsbetingende da han unnlot å hindre at det ble gjort nye innskudd til en ordning som var rettslig tvilsom og som utsatte innskyterne for en åpenbar tapsrisiko på grunn av stiftelsens svake økonomi.

Høyesterett uttalte at «[n]år styreformannen i en slik situasjon unnlot å påse at stiftelsen ikke mottar nye innskudd, og ved denne unnlåtelsen utsatte innskyterne for en helt annen risiko enn det som var forutsetningen for ordningen, må styreformannen anses å ha opptrådt uaktsomt og ansvarsbetingende overfor innskyterne». Det ble videre uttalt at innskyterne ble utsatt for en «åpenbar tapsrisiko». Selv om saken gjaldt en stiftelse, og ikke et aksjeselskap, er avgjørelsen likevel et klart eksempel på at når styremedlemmets adferd avviker fra virksomhetens normalrisiko, vil ansvar klart være aktuelt.

34 NOU 1996: 3 s. 102.

35 Magnus Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennaksjeloven Kommentartutgave*, 3. utgave Oslo 2013 s. 178.

36 NOU 1996: 3 s. 102 og 146.

37 NOU 1996: 3 s. 102.

38 HR-2017–2375-A.

39 HR-2020–1947, også omtalt av Fingarsen i Revisjon og Regnskap 8/2020.

40 Rt. 2011 s. 562.

Det subjektive skyldkravet

Det faktum at styremedlemmet rent objektivt har handlet klanderverdig, er ikke tilstrekkelig for å konstatere ansvar. Vedkommende må også ha utvist subjektiv skyld, opptrådt uaktsomt. Hvorvidt styremedlemmet kan vise til en ansvarsbefriende unnskyldningsgrunn, er et moment i den subjektive skyldvurderingen. Uaktsomhet vil foreligge når styremedlemmet innså, eller burde ha innsett, at handlingen hadde de egenskapene som gjorde at den må anses rettsstridig.⁴¹ Det er styremedlemmets subjektive oppfatning av den rettsstridige adferden som er avgjørende for om det foreligger uaktsomhet. Dette gjelder imidlertid kun så langt styremedlemmets oppfatning er i tråd med hva som normalt kan forventes av vedkommende.

Hvilke unnskyldningsgrunner kan så være relevante? Hverken loven eller forarbeidene gir nærmere retningslinjer for hvilke ansvarsbegrensninger styremedlemmene kan anføre. Grunnlaget må dermed søkes gjennom andre kilder.

I nordisk rett har det tradisjonelt blitt sondret mellom faktisk og rettslig villfarelse. Et tredje grunnlag kan være særlige forhold ved skadevolder.

Faktisk villfarelse

Ved faktisk villfarelse foreligger det villfarelse med hensyn til en faktisk omstendighet som utgjør et nødvendig ledd i gjerningsinnholdet til den ansvarsbetingende handlingen. Om denne villfarelsen er unnskyldelig, beror på en konkret vurdering av sakens faktiske forhold. For styreansvar er dette særlig aktuelt i tilfeller der styremedlemmene foretar en handling som innebærer en forretningsmessig risiko.

For styremedlem og daglig leder, må det legges vekt på at det å drive virksomhet – også i form av aksjeselskap – innebærer økonomisk risiko. At forholdet i ettertid fremstår som utslag av

Rettslig villfarelse gjelder uvitenhet om rettsreglene som regulerer det skadevoldende forholdet.

en feilvurdering, hører til en risiko som virksomhetsutøvelse innebærer. Selskap kan da ikke kreve erstatning for tap som er utslag av risiko.⁴² I slike tilfeller er det en forutsetning for ansvar at styremedlemmene har begått feil som går ut over det å ta alminnelig forretningsmessige risiko. Faktisk villfarelse kan føre frem som unnskyldningsgrunn dersom villfarelsen i seg selv ikke er uforsvarlig.

Rettslig villfarelse

Rettslig villfarelse gjelder uvitenhet om rettsreglene som regulerer det skadevoldende forholdet. Dette kan igjen deles inn i ren uvitenhet og feiltolkning av regelverket. Den reelle hovedregelen er at rettsvillfarelse ikke fritar for ansvar.⁴³

Det kan tenkes unntak fra dette utgangspunktet. I relasjon til styreansvar, har spørsmålet ikke blitt vurdert av Høyesterett. Noe veiledning kan imidlertid finnes i tilgrensende høyesterettsdom.⁴⁴ Spørsmålet i saken var

hvorvidt en eiendomsmegler og en takstmanns informasjonsfortielse var unnskyldelig under henvisning til rettsvillfarelse. Det ble lagt vekt på at reglene var «noe perifere» sett fra skadevoldernes kompetanseområde, rettstilstanden fremkom ikke klart av skrevne regler og det var videre uenighet blant fagfolk på området. Begge ble frikjent. Saken gjaldt yrkesutøvere som er underlagt et strengt profesjonsansvar. Da rettsvillfarelse kan anses unnskyldelig for slike, må det samme antas å gjelde for styremedlemmer – for disse kreves det verken utdanning eller erfaring.

I tilfeller der styret innhenter juridisk rådgivning, må utgangspunktet være at styremedlemmene normalt må ansvarsbefriende kunne stole på den informasjonen de får. Dersom rådgiveren har gitt uttrykk for tvil og usikkerhet, blir spørsmålet om styreledelsen burde foretatt nærmere undersøkelser.

Kan personlige kvalifikasjoner ha innvirkning på aktsomhetsnormen?

Hvorvidt et styremedlems kvalifikasjoner kan virke inn på aktsomhetsnormen, kan aktualiseres i flere situasjoner. Det kan tenkes at styremedlemmet har særlig kompetanse innenfor et område som er relevant for styrevervet, eksempelvis økonomi eller jus. I utgangspunktet er skyldnormen objektiv. Vurderingen skal knyttes til den stillingen eller rollen som vedkommende skadevolder opptrer i. For profesjonsutøver, herunder revisorer, er denne normen streng. Dette begrunnes med at publikums forventninger til profesjonsutøvelsen med rette skal være høy.⁴⁵ Hvorvidt en skjerpet aktsomhetsnorm skal legges til grunn for særlig kvalifiserte styremedlemmer, er ikke helt avklart.

På den ene siden hevdes det at «[k]ravet til aktsomhet skjerpes med det kunnskapsnivået skadevolderen har».⁴⁶ Dersom skadevolders erfaring eller ekspertise tilsier at handlingen er risikofylt, må aktsomheten tilpasses deret-

41 Hagstrøm og Stenvik, *Erstatningsrett*, Oslo 2015 s. 139.

42 Magnus Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennaksjeloven Kommentartutgave*, 3. utgave Oslo 2013 s. 908.

43 Hagstrøm og Stenvik, *Erstatningsrett*, Oslo 2015 s. 141

44 Rt. 1995 s. 1350

45 Peter Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, 5. utgave Oslo 2005 s. 117.

46 Peter Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, 5. utgave Oslo 2005 s. 118.

ter. Når skadevolderens kompetanse er relevant i forhold til de skadevoldende handlingene, har underrettspraksis vist at dette kan få betydning for ansvarsbedømmelsen.

Dette synspunktet illustreres i dom fra Borgarting lagmannsrett.⁴⁷ Saken gjaldt et erstatningskrav fra et selskaps konkursbo mot tidligere styreleder, for manglende kontroll og tilsyn med selskapets disposisjoner. Retten uttalte at «[n]ettopp det forhold at A med sin kompetanse og erfaring ble bedt om å være med på stiftelsen av selskapet og ta ansvaret som styreleder, legger et særlig ansvar på ham. Selskapet gikk inn i en virksomhet som A kjente godt fra tidligere, og han hadde alle forutsetninger for å sikre en forsvarlig drift.» Styrelederen kunne da ikke overlate etablering og drift av selskapet til daglig leder uten å stille spørsmål til hvilket grunnlag selskapet baserte sin drift på. Retten synes her klart å legge vekt på den erfaringen og kompetansen som lå hos styrelederen i aktsomhetsvurderingen.

Annen juridisk teori legger til grunn at særlig kyndighet ikke kan vektlegges i aktsomhetsvurderingen. Det uttales at: «[d]e bedømmes ikke strengere om de er mer kompetente, eller mildere om de er mindre kompetente».⁴⁸ I sak for Høyesterett fra 2011 hadde styrelederen anført at han ikke hadde de samme forutsetningene som et erfarent styremedlem, samt at hans deltakelse i styret skyldtes vedtektenes krav om at det blant styrets medlemmer skulle være tre ansatte. Høyesterett fant det «klart» at disse forholdene «ikke kan tillegges noen vekt ved vurderingen av hans ansvar».⁴⁹ En objektiv norm legges til grunn – manglende kvalifikasjoner fritar ikke styremedlemmet for ansvar. Anser en ikke seg selv tilstrekkelig kompetent til å inneha styrevervet, bør en heller ikke påta seg risikoen for en ansvarssituasjon som vervet medfører.

Senere rettspraksis viser at Høyesteretts dom er fulgt opp. Et eksempel er dom

fra Gulating lagmannsrett,⁵⁰ hvor lagmannsretten fant at det ikke var grunnlag for «å anvende en særskilt streng norm i dette tilfellet [...]». Vedkommende hadde mangeårig erfaring fra styreverv og andre roller i til sammen 33 selskaper. Under henvisning til juridisk litteratur ble det vist til at «ansvarsspørsmålet neppe kan fastlegges ut fra individuelle egenskapet hos den påståtte skadevolderen, men at det må kunne tas et visst hensyn til hvilke forventninger som med rimelighet kunne stilles da tillitsmannen ble valgt til vervet. Adgangen til individuelle tilpasninger av aktsomhetsgrensen antas imidlertid å være begrenset [...]» Lagmannsretten la vekt på at vedkommende ikke hadde blitt valgt på bakgrunn av sin kompetanse. Dette kan tyde på at årsaken til at styremedlemmet ble valgt er relevant i vurderingen.

Rettspraksis gir ikke et helt klart svar på hvorvidt kvalifikasjoner skal vektlegges i aktsomhetsvurderingen. Enkelte avgjørelser legger kvalifikasjonene til grunn som en skjerpene omstendighet, andre ikke. Ved Høyesteretts avgjørelse i 2011 må det imidlertid være avklart at *manglende* erfaring og kvalifikasjon ikke fritar fra ansvar. Dette er også rimelig sett i lys av at styremedlemmer har rett til å trekke seg fra styret.⁵¹ Slik sett har styremedlemmene en effektiv mulighet til å verne seg mot ansvar.

Handlingsalternativer

I tilfeller der styremedlemmene har overtrådt normene etter lov eller andre autorative kilder, byr det vanligvis ikke på problemer å konstatere et objektivt pliktbrudd. Dette gjelder også når en har klare ulovfestede normer på området. Utenfor de regulerte tilfellene må den ansvarsbetingende handlingen vurderes konkret. Det er da naturlig å se hen til skadevolderens *handlingsalternativer*.

Hvorvidt styremedlemmet burde ha valgt en annen fremgangsmåte eller et annet handlingsalternativ, vil kaste lys

over aktsomhetsvurderingen. Nettopp fordi det er avvirket fra forsvarlig handlemåte som betinger ansvar, blir det et spørsmål om skadevolderen *kunne* og *burde* handlet annerledes.⁵² Når det ikke kan påvises noe handlingsalternativ, kan det heller ikke pålegges ansvar. Styremedlemmet kan ikke holdes erstatningsansvarlig for en skade han ikke kunne avverget.

Det er imidlertid ikke slik at konstatering av handlingsalternativ automatisk vil medføre ansvar. Når aktsomheten grunner seg i en feilvurdering eller en uriktig skjønnsmessig bedømmelse av risiko, vil dette ikke nødvendigvis utløse ansvar.⁵³ Styremedlem, daglig leder og aksjeeier må ha et visst handlingsrom før ansvar utløses.⁵⁴ Dette støttes også av samfunnsøkonomiske betraktninger. Videreutvikling av selskaper skaper både arbeidsplasser og skatteinntekter. Styret må gis en viss skjønnsmargin knyttet til risiko ved virksomheten.

Årsakssammenheng

Det er en forutsetning for ansvar at det foreligger adekvat årsakssammenheng mellom den ansvarsbetingende handlingen og det økonomiske tapet.

I vurderingen av årsakssammenheng ved styreansvar reises det enkelte spesielle spørsmål. Den mest aktuelle skaden er rene formuestap, ikke skade som følge av skade på person eller ting. Det kan være vanskelig å påvise årsakssammenheng i slike saker.⁵⁵ Et praktisk eksempel er at en aksjonær anfører at et styremedlems handlinger har ført til at selskapets aksjer har sunket i verdi. Det vil da være vanskelig å konstatere hvorvidt dette skyldes skadevoldende handlinger eller generelle markedssvingninger. Muligheten for at begge disse faktorene har samvirket til verdireduksjonen er også til stede. I et slikt tilfelle vil styremedlemmets handlinger ikke være årsak til hele verdireduksjonen.

⁵² Peter Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, 5. utgave Oslo 2005 s. 99.

⁵³ Rt. 1991 s. 119.

⁵⁴ LA-2008-152120.

⁵⁵ NOU 1996: 3 s. 112.

⁴⁷ LB-2008-120826.

⁴⁸ Hagstrøm og Stenvik, *Erstatningsrett*, Oslo 2015 s. 130.

⁴⁹ Rt. 2011 s. 562 avsnitt 44.

⁵⁰ LG-2017-104915.

⁵¹ Aksjeloven § 6–7 første ledd.

Det er en forutsetning for ansvar at det foreligger adekvat årsakssammenheng mellom den ansvarsbetingende handlingen og det økonomiske tapet.

For å vurdere om det foreligger årsakssammenheng, tas det utgangspunkt i betingelseslæren – handlingen må ha vært en «nødvendig betingelse» for skaden.⁵⁶ Ved samvirkende årsaksfaktorer blir spørsmålet om handlingen har «vært så vidt vesentlig i årsaksbildet at det er naturlig å knytte ansvar til den».

56 Rt. 1992 s. 64.

Løsning på kryssord s. 12.

	DEL AV SER- VISE	REGN- SKAPS- STÅND- ARD	SLAPP- KRAFT- LØS	EJ TIDL.	REGN- SKAPS- STATUS	HØVED- STAD	RO	
ROTTER- TALL 100	C	SOL- GUP FORRØ- LÅRET	R	HØY- EST	HØYDE- DRAG FUGL	Å	BYDEL I OSLO	P
AND- ELEN	GODT- GOD- ELSE	S	A	L	ÅN- LEES- LEBER	B	BY I DAN- TAN	P
A	POL. PARTI	K	ER	ER	SAUE- LÅT	R	UT- FØREE	Ø
K	S	J	E	N	SPISE RYDDE	R	H	O
STØTTE- KVE- ENE	V	E	L	G	KULTUR- INSTITU- SION	T	EVAS MAKE	M
BE D- ØRNE, DONN- TØSE	HAR FANGS REVIS- NERS- TØSE	M	A	S	PUNG- DØRRE DRINK	R	BERG- KNATT	N
S	K	A	T	T	PUNG- DØRRE DRINK	K	FLIKE FOR OP- SAMM- IUM	O
PLÅNE- FAISE	N	E	T	T	ROMER- TALL 50	A	FRÅKEN (FOR- ELDET)	S
O, 981 BAR	A	T	S	E	N	L	L	A

Om kravet til årsakssammenheng er oppfylt, må vurderes individuelt for det enkelte styremedlemmet. De fleste plik- tene i aksjeloven er imidlertid ikke tillagt det enkelte styre- medlemmet, men hele styret som helhet. En dom fra Borgarting lagmannsrett er illustrerende.⁵⁷ Et selskap ble tatt under konkursbehandling og en långiver ble påført et øko- nomisk tap. Lagmannsretten kom til at styremedlemmet hadde handlet uaktsomt, men det forelå ikke årsakssam- menheng mellom det ansvarsbetingende forholdet og tapet. Styremedlemmets handlingsalternativ var å foreslå overfor styret at selskapet skulle begjære oppbud. Retten fant det lite sannsynlig at et slikt forslag ville vunnet frem. Når et forslag – som ville vært i samsvar med det et aktsomt styre- medlem skulle ha fremmet – ikke ville fått tilslutning, ville oppbud ikke blitt begjært og skadelidtes tap ville blitt det samme. Dommen er både illustrerende for spørsmålet om effektive handlingsalternativer og kravet til årsakssammen- heng.

Som nevnt innledningsvis vil en etterfølgende artikkel, som del III, gjennomgå hvordan styremedlemmer kan verne seg mot erstatningsansvar.

57 LB-2018-160103.